

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Posudek disertační práce

Autor	Mgr. Marie Hučínová
Název	<i>Literární tvorba Ireny Douskové</i>
Oponent	Doc. PhDr. Ondřej Sládek, Ph.D.

Hodnoticí kritéria

1. Cíl práce a výzkumná otázka, začlenění do současného stavu bádání a originalita (dle čl. 44 odst. 9a) SZŘ UP „zhodnocení významu disertace pro příslušný obor“; min. 150 slov)

Hlavním záměrem disertační práce M. Hučínové je kritická reflexe literární tvorby české spisovatelky Ireny Douskové v jejím celku. Pozornost je věnována jak jejím literárním dílům básnickým, tak prozaickým, stručně je představena také její tvorba scenáristická a dramatická.

O Ireně Douskové je třeba říci, že do české literatury vstoupila na počátku devadesátých let 20. století, od té doby se stala široce respektovanou spisovatelkou, jejíž tvorba je tematicky i žánrově velice pestrá. Jakkoli ji lze považovat za již „zavedenou“ autorku, její literární dílo však dosud kompletně reflektováno nebylo. To je skutečnost, o níž M. Hučínová ví, ve své práci na to také upozorňuje, a nejspíš také právě proto se rozhodla tento stav napravit – právě prostřednictvím své poměrně široce koncipované disertační práce nazvané „Literární tvorba Ireny Douskové“.

Práce má stanovené jednoznačné výzkumné cíle a problémy.

2. Rozsah, význam a výběr studovaných zdrojů/korpusů (Jak reprezentativní je studovaný materiál?) (min. 100 slov)

V případě standardně tematicky literárněvědně koncipované disertační práce bývá obvyklé, že její autorky/autoři zpracovávají formou detailních sond a analýz jen určitý výsek z díla zkoumané literární osobnosti.

U posuzované disertační práce tomu tak není. M. Hučínová se rozhodla zmapovat a kriticky reflektovat „tvorbu Douskové v jejím celku“ (s. 6). A je třeba přiznat, že do značné míry se v práci skutečně věnovala všem jejím významným literárním dílům – zejm. poezii a próze (novelám, povídkovým souborům a vybraným povídkám, ale také románu). Je samozřejmě otázkou, zda tato kvantita textů, které autorka musela přečíst a analyzovat, nebyla někdy na úkor kvality analýz a interpretací. Je třeba přiznat, že například v případě interpretace některých povídek tomu tak skutečně bylo.

Souhrnně lze říci, že ve své disertační práci se M. Hučínová detailněji věnovala více než čtrnácti konkrétním prozaickým a básnickým textům. Třebaže tedy nejde o celek tvorby I. Douskové, je nepochybné, že jde o soubor naprosto reprezentativní.

Kromě vlastních primárních textů autorka pracovala také s množstvím sekundární literatury, kterou musela získat a detailně prostudovat. Na mysli mám především velké množství recenzí a kritických článků věnovaných jednotlivým dílům I. Douskové. V tomto ohledu je třeba autorku pochválit, neboť se jí podařilo získat opravdu reprezentativní množství ohlasů – jak o tom také svědčí rozsáhlý bibliografický soupis, který má uvedený v závěru své disertační práce (s. 134–141). Výzkum literárněkritických ohlasů nebyl v žádném případě samoučelný, neboť M. Hučínová z textů mnohokrát cituje rozsáhlé pasáže, pomocí nichž objasňuje postavení (přijetí/nepřijetí) vybraných literárních děl I. Douskové v kontextu české kultury a literatury.

3. Metoda a vědeckost (Jak adekvátní je/jsou zvolená/é metoda/y? Jsou použité metody/koncepty/ přístupy vhodné?)

(dle čl. 44 odst. 9b) SZŘ UP: „vyjádření k postupu řešení problému, použitým metodám“; min. 150 slov)

Co na první pohled zaujme, je absence jakéhokoli metodologického úvodu, resp. teoreticko-metodologického zařazení předložené disertační práce. Slovní spojení „metodologický rámec disertace“ se v práci M. Hučínové sice objevuje, ale pouze jako podnázev úvodu, který však metodologickým rámcem není. Autorka v něm nejen neobjasňuje, ale ani nepojmenovává užité analytické a interpretační postupy a klíčové pojmy. – Přitom je zjevné, že posuzovaná práce je výsledkem kombinace několika přístupů: literárněkritického a historického, komparativního, ale také motivicko-tematické analýzy. Přičíst je ještě třeba také metodu detailního čtení, s jejíž pomocí Hučínová koncipovala své interpretační modely. Jakkoli věnovala velkou pozornost jednotlivým textům, respektive narativům, nezůstala u nich. Zabývala se vybranými díly jako strukturními celky.

V úvodu se nicméně určitá metodologická „stopa“ přece jen objevuje, a to v případě čtyř klíčových tezí, jejichž přítomnost a funkčnost prověřuje u všech zkoumaných literárních děl (básnických i prozaických). Autorka bohužel v textu nikde neobjasňuje, proč se rozhodla vybrat právě tyto teze, proč právě čtyři, ale také, proč je formulovala tak, jak je formulovala?

Jde o tyto teze: (1) Historický kontext je pro autorku nezbytným předpokladem pro utváření charakteru jejích postav i pro jejich samotný vývoj; (2) ve většině literárních děl Douskové role autorky a vypravěčky splývají; Dousková ukazuje, že je autorkou, která je se svým dílem pevně spjata a jen zřídka dokáže být nezaujatou vypravěčkou; (3) zatímco postava-definice bývá v dílech Douskové zpravidla postava záporná, postava-hypotéza je ta, která je pro čtenáře přitažlivá; (4) Dousková je autorkou věnující se v zásadě stejným tématům: totalitě, židovství a vztahu rodičů a dítěte (srov. s. 6–7).

Jestliže autorka v úvodu disertace konstatuje, že „[p]ro tuto práci jsme stanovili několik tezí, se kterými při analýzách pracujeme a které tvoří jejich nosný základ“ (s. 6), je třeba dodat, že tato „práce“ má namnoze podobu mechanické aplikace, resp. reflexi výskytu konkrétních tezí v analyzovaných dílech.

Klíčovou otázkou v této souvislosti je, zda postup verifikace předem stanovených tezí, může přinést nějakou novou informaci o literárním díle I. Douskové a o jejím autorském rukopise? – Odpověď poskytuje sama Hučínová v závěru své disertace, kde konstatuje:

„Přínos této disertační práce spatřujeme především v postižení hlavních rysů tvorby Ireny Douskové, které jsme stanovili na základě předem určených tezí. Ty se nám v případě většiny děl verifikovaly a díky nim tak můžeme autorčinu tvorbu označit do jisté míry za šablonovitou, což v našem případě znamená, že je pro její dílo typické přesné časové zasazení, dále práce primárně s tématy totalita, židovství, vztah rodiče s dítětem, sen a také smrt, popř. nemoc“ (s. 129).

Nejsem si jistý, zda zvolený postup je skutečně nejvhodnější pro kritickou a analytickou literárněvědnou práci. Otázkou totiž je, zda ona zmiňovaná „šablonovitost“ by byla skutečně tak výrazná, pokud by si autorka sama předem nestanovila – jak je zřejmé z citátu – hlavní rysy tvorby Ireny Douskové? Není ona „šablonovitost“ spíše výsledkem předem stanovených kritérií? A byl by výsledek stejný, pokud bychom zvolili jiná kritéria? Např. prvky z narativní, jazykové či kompoziční výstavby literárních děl Douskové? To jsou ovšem všechno skutečnosti, které měla autorka reflektovat v metodologické části své práce.

M. Hučínovou zvolené analytické a interpretační postupy jsou nicméně věrohodné. Autorka velkou pozornost věnuje především motivicko-tematické rovině zkoumaných děl, literárním postavám a roli vypravěče/vypravěčky. Výsledky její práce nejsou nezajímavé, ale – a to je třeba také přiznat – nejsou zcela neočekávané. – To je ovšem dáno zvolenou metodou verifikace předem stanovených tezí.

4. Struktura (Jak přehledná je struktura práce?) a forma

(dle čl. 44 odst. 9d) SZŘ UP „případné další vyjádření, zejména vyjádření k uspořádanosti, přehlednosti, formální úpravě a jazykové úrovni disertační práce“; min. 100 slov)

Disertační práce M. Hučínové je rozčleněna do pěti hlavních kapitol, které jsou orámované úvodem a závěrem (jsou také číslovány).

V první kapitole (v úvodu) nastiňuje Hučínová cíle a strukturu své práce. Kapitoly druhá až čtvrtá představují vlastní jádro práce. Co kapitola – to jedna zkoumaná a interpretovaná oblast literární tvorby I. Douskové (poezie, próza, další tvorba). Toto rozdělení zkoumaného literárního materiálu je jistě možné, nicméně zdůvodnění, které v úvodu své práce uvádí autorka, není úplně přesvědčivé:

„Když jsme se rozhodovali, jaký postup bude pro tuto práci neoptimálnější, nabízel se postup chronologický – odrážející, v jakém pořadí její knihy vycházely. Nicméně vzhledem k tomu, že některé z nich na sebe navazují tematicky a tvoří vícedílný celek, zvolili jsme nakonec rozdělení podle literárních druhů“ (s. 6). – Nic dalšího M. Hučínová neuvádí.

Výsledky svých rozborů v souhrnné podobě představila autorka v závěrečné části disertace. M. Hučínová stručně rekapituluje svá zjištění, která upřesňovala v průběhu celé práce.

Rozsah disertační práce je 143 stran, což je standardní rozsah.

Disertační práce je napsána kultivovaným jazykem, s využitím oborové terminologie, korektně cituje i parafrázuje.

5. Styl/pádnost argumentů (Jsou cíl práce a výzkumná otázka sledovány důsledně?)

(min. 100 slov)

Disertační práce M. Hučínové představuje promyšlenou, jasně formulovanou a stylisticky dobře napsanou studii. Z textu je patrné, že autorka si brzy uvědomila šíři zkoumaného literárního materiálu, stanovila si proto několik základní tezí, jejichž ověřování ji umožnilo soustředit se pouze na určité aspekty literární tvorby I. Douskové. Tento přístup se ukázal jako v zásadě přiměřený. Základní stanovený cíl – prozkoumat celou literární tvorbu I. Douskové – tak sice splněn byl, ovšem za cenu omezení analyzovaných skutečností. V centru pozornosti M. Hučínové je tematicko-motivická výstavba literárních děl, výzkum konkrétních témat (totalita, židovství, vztah rodičů a dítěte), literární postava (dva typy), kompozice, kategorie vypravěče a samozřejmě doplňující reflexe ohlasů. Tyto hlavní předměty výzkumu jsou sledovány důsledně a systematicky.

6. Závěr (Jak přesvědčivé je potvrzení/vyvrácení výzkumné otázky? Jsou výsledky přesné a přesvědčivé? Přinášejí výzkumné komunitě inovativní přínos? Otevírají se tím možnosti pro následný výzkum?) (dle čl. 44 odst. 9c) SZŘ UP „stanovisko k výsledkům disertační práce a k původnímu a konkrétnímu přínosu předkladatele disertační práce“; min. 100 slov)

Disertační práce M. Hučínové nepřináší nějaké nové a převratné výsledky, které bychom nejspíš očekávali poté, co si přečteme úvod, ve kterém se autorka přihlásí k tomu poskytnout svou práci ucelený vhled do literární tvorby I. Douskové.

Hučínová sice poctivě představuje literární tvorbu a základní rysy autorského rukopisu Douskové, ve svém výzkumu nicméně zůstává v zajetí – dle mého soudu poněkud mechanické – verifikace předem stanovených tezí. Jakkoli lze polemizovat o vhodnosti takového postupu v případě komplexního výzkumu literární tvorby jedné autorky, je třeba přiznat, že je v zásadě možný (a v jiných oblastech humanitních a přírodních věd poměrně častý).

Pokud bych měl zmínit alespoň dvě věci, které na posuzované disertační práci velmi oceňuji, pak by to byly jednak některé autorčiny textostředné, resp. strukturální analýzy vybraných děl (zvl. trilogie o Helence Součkové – *Hrdý Budžes*, *Oněgin byl Rusák* a *Darda*), jednak její kritická reflexe ohlasů zkoumaných literárních děl.

Na výsledky, které M. Hučínová získala, je (bude) možné navazovat.

7. Jednoznačné vyjádření oponenta, zda předloženou disertační práci doporučuje či nedoporučuje k obhajobě (dle čl. 44 odst. 9e) SZŘ UP)

Práce má stanovené teze, které jsou zkoumány, výsledky, které jsou řádně interpretovány a na nakonec jsou z nich také vyvozeny jasné závěry. Jakkoli lze upozornit na určité dílčí nedostatky (např. absenci teoreticko-metodologického úvodu, neobjasnění užívaných teoretických pojmů), přesto se domnívám, že jde o práci zručně napsanou a na mnoha místech poctivě odvedenou. Autorka prokázala schopnost samostatné tvůrčí práce v dané výzkumné oblasti.

Na závěr konstatuji, že posuzovaná disertační práce Mgr. Marie Hučínové *Literární tvorba Ireny Douskové* splňuje požadavky standardně kladené na doktorské disertační práce ve studijním programu Česká literatura. K obhajobě ji proto doporučuji.

V rámci diskuse o práci by autorka mohla zodpovědět otázky: Proč práce neobsahuje teoreticko-metodologický úvod? Jaká byla kritéria výběru čtyř základních tezí?

Datum a podpis oponenta:

21. července 2023

Ondřej Sládek